

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, Ο ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ, Ο ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ

Κωνσταντίνος Χολέβας
Πολιτικός Έπιστήμων

Ἡ Ἑταιρία Μελέτης τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας -ΕΜΕΙΣ (Νίκης 50α, 10558 ΑΘΗΝΑ) ἔξεδωσε στό γαλλικό πρωτότυπο ἓνα κείμενο πού ἔγραψε ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας πρὸς τόν Τσάρο Νικόλαο τῆς Ρωσίας τό 1826 γιά νά τοῦ ἐξιστορήσει τήν πολιτική καί διοικητική δράση του ἀπό τό 1798 μέχρι τό 1822 καί γιά νά ὑποβάλει καί ἐπισήμως τήν παραίτησή του ἀπό τό ἀξίωμα τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας, θέση στήν ὁποία τόν εἶχε διορίσει τό 1815 ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος. Τό κείμενο αὐτό ἔχει κυκλοφορηθεῖ καί σέ ἑλληνική μετάφραση τό 1940 ἀπό τόν Μ.Θ. Λάσκαρι ὑπό τόν τίτλο "Αὐτοβιογραφία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια". Ὁ ὅρος αὐτοβιογραφία δέν εἶναι ἀπολύτως ὀρθός, διότι τό κείμενο καλύπτει ἐν συντομίᾳ μόνο ὁρισμένα χρόνια καί λίγες πτυχές ἀπό τήν πολυσχιδῆ δράση τοῦ Κερκυραίου κόμητος, ὁ ὁποῖος τελικά τό 1827 ἐξελέγη ἀπό τήν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Τροιζῆνος ὡς ὁ Πρῶτος Κυβερνήτης τῆς ἀγωνιζομένης ἀκόμη Ἑλλάδος. Τό βέβαιον εἶναι ὅτι τό ἐν λόγω κείμενο, τό ὁποῖο θά ἀποκαλοῦμε Ὑπόμνημα γιά νά κατανοοῦμεθα, ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία, διότι ἐγράφη ἀπό τόν ἴδιο τόν μεγάλο διπλωμάτη καί πατριώτη καί καταγράφει ἄλλοτε εὐκρινῶς καί ἄλλοτε μέ διπλωματική γραφή τίς ἀπόψεις του καί τούς στόχους του. Ἄς προσεγγίσουμε τά κυριώτερα σημεῖα τοῦ Ὑπομνήματος ἀποτιόντας τόν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς στή μνήμη τοῦ Κυβερνήτη πού ἔπεσε δολοφονημένος στό Ναύπλιο ἀπό ἑλληνικά χέρια -τό ποιοί ἔδωσαν τήν ἐντολή παραμένει ἀκόμη μυστήριον -στίς 27 Σεπτεμβρίου 1831.

1) **Ἑλλήνες ἐναντίον Γάλλων Ἐπαναστατῶν.** Στίς πρῶτες κιόλας γραμμές τοῦ Ὑπομνήματος μᾶς δίδει μία ἐνδιαφέρουσα πληροφορία, ἡ ὁποία νομίζω ὅτι δέν ἔχει ἀξιολογηθεῖ ὅσο θά ἔπορευε ἀπό τούς συγχρόνους ἱστορικούς. Γράφει συγκεκριμένα ὅτι τό 1798, ὅταν στρατεύματα τῆς Δημοκρατικῆς Γαλλίας (μετά τήν Γαλλική Ἐπανάσταση) κατέλαβαν τά Ἐπτάνησα καί κατέλυσαν τήν κυριαρχία τῶν Βενετῶν, συνέβη κάτι τό ἐντυπωσιακό. Μέ ὑπόδειξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος ἀνησυχοῦσε ἀπό τίς ἀθεϊστικές καί ἀντιχριστιανικές ιδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ξεσηκώθηκαν οἱ Ἕλληνες καί ἔδιωξαν μέ τά ὅπλα τούς Γάλλους. Καί μάλιστα ξεσηκώθηκαν κατά τόν Καποδίστρια "οἱ Ἐπτανήσιοι, οἱ γενναῖοι τοῦ Σουλίου, τῆς Πάργας, τῆς Πρέβεζας τῆς Βόνιοτσας καί τοῦ Βουθρωτοῦ". Τά Ἐπτάνησα περιήλθαν ὑπό τήν

διοίκηση τοῦ ρωσικοῦ στόλου καί γνώρισαν γιά λίγα χρόνια μία μορφή ἡμιαυτονομίας, ἐνῶ στήν συνέχεια δόθηκαν γιά λίγο στούς Αὐτοκρατορικούς πλέον Γάλλους καί μετά στούς Ἀγγλους μέχρι τήν Ἑνωση μέ τήν Ἑλλάδα τό 1864. Οἱ ἀπέναντι ἀκτές τῆς Ἡπείρου κατελήφθησαν ἀπό τόν Ἀλῆ Πασᾶ. Πάντως παραμένει λίαν ἐνδιαφέρον τό γεγονός ὅτι ἔχουμε ἔνοπλη ἐξέγερση ἐλληνικῶν πληθυσμῶν κατά τῶν στρατιωτῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως στό ὄνομα, ὅπως λέγει ὁ Καποδίστριας, "τῆς πατρίδος, τῆς θρησκείας καί τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας"!

Τό ἐπισημαίνουμε αὐτό, διότι ἀπό ὁρισμένους ἱστορικούς τῆς ἐποχῆς μας ἐπαναλαμβάνεται συχνά ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση τοῦ 1821 εἶναι πνευματικό τέκνο τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καί τῶν ἀρχῶν τοῦ Διαφωτισμοῦ. Κι ὅμως μαθαίνουμε ἀπό τόν Καποδίστρια ὅτι μόλις ἔγινε προσπάθεια ἐπιβολῆς τῶν ἀθεϊστικῶν στοιχείων τοῦ Διαφωτισμοῦ σέ ἐλληνικούς πληθυσμούς (Ἐπτάνησα καί παράλια Ἡπείρου) οἱ πληθυσμοί αὐτοί ἀντιστάθηκαν ἐνόπλως! Βεβαίως κάποιοι Ἕλληνες λόγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως π.χ. ὁ Ρήγας, ἐπηρεάσθηκαν κατά τό μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπό τίς διακηρύξεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅμως, ὅτι χωρίς τήν Γαλλική δέν θά ὑπῆρχε ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση ἀποδεικνύεται ἀστήρικτος. Ἄλλωστε τοῦ 1821 εἶχαν προηγηθεῖ τοῦλάχιστον 100 ἐξεγέρσεις ἀνεπιτυχεῖς, μέ ἐπικεφαλῆς πάντοτε τόν Ὁρθόδοξο κληρο. Δέν περίμεναν οἱ Ἕλληνες τήν Γαλλική Ἐπανάσταση γιά νά τοῦς ...ἀνοίξει τά μάτια.

2) Τό ἐνδιαφέρον του γιά τόν Ἑλληνισμό. Ἀπό τό 1809 ὡς τό 1822 ὁ Καποδίστριας ὑπηρέτησε ἀπό διάφορες θέσεις τήν ρωσική Ἐξωτερική Πολιτική καί ἔφθασε μέχρι τό ἀξίωμα τοῦ Γραμματέως τῶν Ἐξωτερικῶν. Θά λέγαμε σήμερα ὅτι ὑπῆρξε Ἀναπληρωτής Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, διότι Ὑπουργός ἦταν ὁ κόμης Νέσσελροντ. Πάντως ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος τόν ἐμπιστευόταν καί τόν ἐκτιμοῦσε πολύ, τοῦ εἶχε ἀναθέσει δέ καί τίς σχέσεις Ρωσίας -Τουρκίας. Αὐτό τό ἀξιοποίησε ὁ Καποδίστριας γιά νά ἐργάζεται μέ σύνεση καί χωρίς ὑπερβολές ὑπέρ τῶν συμφερόντων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Στό Ὑπόμνημα φαίνεται ξεκάθαρα ὅτι μόλις εὑρίσκει τήν εὐκαιρία ὁ σπουδαῖος Ἕλληνας παρακαλοῦσε τόν Ρῶσο Αὐτοκράτορα νά κάνει κάτι γιά τήν ἀπελευθέρωση ἢ τοῦλάχιστον τήν ἀνακούφιση τῶν ὁμοδόξων μέ τήν Ρωσία Ἑλλήνων. Δέν κατόρθωσε πολλά, διότι ὁ Τσάρος ἐτάσσετο κατά τῆς διαλύσεως τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί γενικά κατά τῶν πάσης φύσεως λαϊκῶν ἐξεγέρσεων. Γι' αὐτό ἄλλωστε παραιτήθηκε τό 1822 ὁ Καποδίστριας ἀπό τά ἀξιώματά του καί ἔφυγε στήν Γενεύη. Ἐβλεπε τήν ἐμμονή τοῦ Τσάρου στίς ἀρχές τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καί

του δήλωσε ότι δεν μπορεί να συνεχίσει να υπηρετεί στο Υπουργείο Έξωτερικών "τὴν στιγμή πού ἡ Ρωσία πρόκειται νά ἀναπτύξει τὴν δύναμή της ἐναντίον τοῦ δυστυχισμένου Ἑλληνικοῦ ἔθνους".

Ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καί τίς σφαγές στήν Κωνσταντινούπολη καί Μικρασία, ὁ Καποδίστριας πείθει τόν Τσάρο νά ἀποστείλει Τελεσίγραφο πρὸς τόν Σουλτάνο καί νά διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τό ὄργιο αἵματος κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων. Ὁ Σουλτάνος οὐσιαστικά δέν τό ἔλαβε ὑπ' ὄψιν του. Ἐνοχλημένος ὁ Καποδίστριας, ὅπως φαίνεται στό Ὑπόμνημα, προσπαθεῖ νά πείσει τόν Τσάρο νά κινηθεῖ ἐνόπλιως κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλά ὁ Ἀλέξανδρος ἀρνεῖται φοβούμενος καθε νέο πόλεμο μετὰ τὴν αἱματηρή συντριβή τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ Καποδίστριας τοῦ ὑποβάλλει μία ἐνδιάμεση πρόταση. Νά διώξει ὁ ρωσικός στρατός καθε τουρκική παρουσία ἀπό τίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες (σημερινή Ρουμανία) καί νά ἐγγυηθεῖ ρητῶς τὴν προστασία τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς Σερβίας, τῆς Μολδαβίας καί τῆς Βλαχίας. Τό αἶτημά του δέν εἰσακούσθηκε. Πάντως ὁ Καποδίστριας ἐνδιαφέρθηκε πολὺ καί γιὰ τὴν παιδεία τῶν ἐλληνοπαίδων. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ,μέ ἔγκριση τοῦ Τσάρου, ἀπέστειλε ἓνα σεβαστό ποσό γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἐλληνικῶν σχολείων στήν Ἀθήνα καί στό Πήλιο.

3) **Ἡ εὐρωπαϊκὴ δράση του.** Ὁ Καποδίστριας διέπρεψε στό εὐρωπαϊκὸ στερέωμα τῆς ἐποχῆς του μέ ἀποτέλεσμα νά θεωρεῖται ὁ μεγάλος ἀντίπαλος τοῦ αὐστριακοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Μέττερνιχ. Σπουδαία διπλωματικὴ συμβολή του ἦταν ἡ πρότασή του πρὸς τόν Τσάρο **νά μὴν διαλύσουν οἱ Δυνάμεις τῆς ἐποχῆς τὴν Γαλλία** μετὰ τὴν ὀριστικὴ ἥττα τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτη. Οἱ Γάλλοι ἀνταπέδωσαν τὴν εὐεργεσία στὸν Καποδίστρια ἀποστέλλοντας τό 1827 τόν Στρατηγὸ Μαιζῶνα μέ ἱππικὸ στήν Πελοπόννησο γιὰ νά ἐκδιώξει τόν Ἱμπραήμ. Στό Ὑπόμνημα περιγράφεται ἐξ ἄλλου καί ἡ συμβολή τοῦ Καποδίστρια στήν σύνταξη τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλβετίας. Τό 1813 μέ ἐντολή τοῦ Τσάρου μετέβη στήν Ἑλβετία γιὰ νά τὴν ἀποσπάσει ἀπό τὴν γαλλικὴ ἐπιρροή. Ἐργάσθηκε ἐπὶ ἓνα χρόνο γιὰ τὴν συμφιλίωση τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων καί καντονίων τῆς χώρας καί τούς βοήθησε συγγράφοντας ἓνα πρότυπο Σύνταγμα Ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως, τό ὁποῖο λειτουργεῖ μέχρι σήμερα ! Σήμερα πού ἡ Ἐνωμένη Εὐρώπη ἀναζητεῖ νέα Συνταγματικὴ Συνθήκη γιὰ μία Ὁμοσπονδιακοῦ χαλαρῆς ὑφῆς τό ἐπίτευγμα τοῦ Καποδίστρια καθίσταται ἀκόμη πιὸ ἐπὶκαιρο. Ὑπῆρξε πράγματι μεγάλος διπλωμάτης καί πατριώτης. Πρωτίστως δέ ὑπῆρξε πιστός καί συνειδητός Ὁρθόδοξος Χριστιανός. Αἰωνία του ἡ μνήμη!